

Samenvatting

Aanleiding

De luchtkwaliteit in de provincie Utrecht vormt een probleem. In bijna alle gemeenten in de provincie Utrecht wordt niet –tijdig- voldaan aan de wettelijke grenswaarden voor fijn stof (PM₁₀) en stikstofdioxide (NO₂). De gezondheidsschade is hierdoor aanzienlijk en de urgentie om de luchtkwaliteit te verbeteren groot. Daarnaast ontstond in de afgelopen jaren maatschappelijke discussie als gevolg van de directe koppeling van de luchtkwaliteitsnormen met ruimtelijke ontwikkeling. De directe koppeling had tot gevolg dat veel geplande (en als noodzakelijk of gewenst ervaren) projecten geen doorgang konden vinden. De nieuwe ‘Wet luchtkwaliteit’, die op 15 november 2007 van kracht is geworden, moet zowel de verbetering van de luchtkwaliteit bewerkstelligen als de gewenste ontwikkelingen in ruimtelijke ordening doorgang laten vinden.

In de nieuwe wet staat het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) centraal. Het NSL zal een integratie vormen van alle programma’s en maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren. **Het NSL wordt opgebouwd aan de hand van de regionale programma’s, waaronder het Regionale Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Utrecht (RSLU).** Het NSL zal dienen als basis voor het verzoek tot derogatie aan de Europese Commissie. Het NSL laat zien dat de grenswaarden voor PM₁₀ en NO₂, uitgaande van derogatie, tijdig bereikt worden.

Doel

De doelen van het RSLU zijn:

1. **Het bereiken van een luchtkwaliteit in de provincie Utrecht die voldoet aan de wettelijke normen**, door de overschrijdingen van de grenswaarden op te lossen. Dit programma moet er voor zorgen dat, uitgaande van derogatie, tijdig voldaan wordt aan grenswaarden van de Europese Richtlijn. Dit betekent dat uiterlijk op 1 juni 2011 moet zijn voldaan aan de grenswaarden voor fijn stof en uiterlijk op 1 januari 2015 aan de grenswaarden voor stikstofdioxide.
2. **Het vlottrekken van de stagnatie in de ruimtelijke ontwikkeling.** Het (meer dan) compenseren van de negatieve effecten op de luchtkwaliteit van de grootschalige ontwikkelingen (de projecten die in betekenende mate bijdragen (IBM-projecten)) en het daardoor wegnemen van blokkades voor deze ontwikkelingen.
3. **Effectieve aanpak.** rijk, provincie en gemeenten nemen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het verbeteren van de luchtkwaliteit.

Aanpak

Het RSLU bevat de luchtkwaliteitsmaatregelen die de komende jaren in de provincie Utrecht worden uitgevoerd. Tegelijkertijd is geïnventariseerd welke grootschalige ruimtelijke projecten in de programmaperiode in procedure worden gebracht. Uit de berekeningen voor het programma blijkt echter dat het met het huidige pakket aan maatregelen nog niet mogelijk is om overal tijdig de wettelijke grenswaarden te bereiken, ook wanneer het derogatieverzoek wordt ingewilligd. Deze luchtkwaliteitsknelpunten in de provincie Utrecht zijn het gevolg van twee bronnen van luchtverontreiniging:

1. Het wegverkeer (stikstofdioxide en fijn stof). De knelpunten als gevolg van het wegverkeer bevinden zich voornamelijk in en rond de stad Utrecht.
2. De intensieve veehouderij (fijn stof). De knelpunten als gevolg van de intensieve veehouderij bevinden zich, volgens de berekeningen van het rijk, in de gemeenten Amersfoort, Leusden, Lopik, Renswoude, Utrechtse Heuvelrug en Woudenberg.

Uit de saneringstool komt een groot aantal knelpunten op het **hoofdwegennet** naar voren. Rijkswaterstaat Utrecht is de trekkende partij bij het nemen van maatregelen bij rijkswegen om zo te voldoen aan de normen. RWS Utrecht heeft onderzocht of de knelpunten met bronmaatregelen zoals dynamisch verkeersmanagement (DVM) of snelheidsverlaging kunnen worden opgelost. Waar haalbaar en wenselijk wordt vooralsnog ingezet op het toepassen van dit soort maatregelen. Tussen verkeersplein Hooggelegen en de (voormalige) afrit Oog in A1 wordt de A2 ondertunneld. Daar waar geen bronmaatregelen mogelijk zijn, wordt vooralsnog ingezet op het plaatsen van schermen. RWS Utrecht zorgt er met deze maatregelen voor dat de luchtkwaliteit langs het HWN in de provincie Utrecht voldoet aan de Europese normen in respectievelijk 2011 (fijn stof) en 2015 (stikstofdioxide).

Door de combinatie van Europees beleid, rijksmaatregelen, regionale maatregelen en reeds vastgestelde locatiespecifieke maatregelen, resteert er in de **gemeente Utrecht** nog een aantal knelpunten voor NO₂. Deze restopgave betreft de volgende gebieden:

- Noordelijke Randweg Utrecht
- Daalsetunnel, Weerdsingel en Oudenoord
- Catharijnesingel
- Tunnelmonden

De gemeente Utrecht heeft zich met de vaststelling van het Ontwerp Actieplan Luchtkwaliteit 2008 (ALU 2008) gecommitteerd aan het realiseren van de normen voor stikstofdioxide in 2015. Diverse typen maatregelen zijn doorgerekend, waaruit blijkt dat de saneringsopgave voor stikstofdioxide in 2015 oplosbaar is.

De afgelopen periode is onderzoek uitgevoerd naar het aantal fijn stof overschrijdingen als gevolg van emissies uit de **intensieve veehouderij**. Uit het onderzoek is een groep bedrijven naar voren gekomen waarvan met vrij grote zekerheid kan worden gesteld dat zij een overschrijding van de grenswaarde voor fijn stof veroorzaken. Volgens de berekeningen, die in opdracht van het rijk zijn uitgevoerd, resteren er in het zichtjaar 2010 in de provincie Utrecht 7 knelpunten. De intensieve veehouderijsector heeft in Utrecht in het kader van het NSL twee belangrijke opgaven. Ten eerste moet voorkomen worden dat nieuwe fijn stof knelpunten ontstaan. Hiervoor moeten alle nieuwe aanvragen voor een milieuvergunning getoetst worden aan de wettelijke normen voor luchtkwaliteit. Ten tweede moeten de prioritaire knelpunten vóór juni 2011 gesaneerd worden. Hierbij wordt aangesloten op de landelijke saneringsstrategie. De landelijke saneringsstrategie gaat uit van de zogenaamde ‘wortel- en stokbenadering’. In eerste instantie wordt ingezet op het instrument verleiden met een subsidies voor maatregelen (wortel). In tweede instantie wordt ingezet op het instrument dwang (stok).

Afspraken

Elke deelnemende partij (Ministeries van VROM en V&W, provincie Utrecht, gemeente Utrecht) garandeert de uitvoering van de maatregelen die zijn opgenomen in dit RSLU. De maatregelen opgenomen in dit RSLU betreffen dus harde afspraken, waarop partijen elkaar aan kunnen spreken.

Monitoring

Het RSLU zal de sleutel vormen voor het bereiken van een goede luchtkwaliteit en het realiseren van grote ruimtelijke projecten in de provincie Utrecht. Om het instrument goed in te kunnen zetten, is het noodzakelijk dat er inzicht is in de voortgang en de geboekte resultaten. In hoofdstuk 5.2 van de Wet milieubeheer (luchtkwaliteitseisen) is een aantal hoofdlijnen voor de monitoring vastgelegd. Zo zullen de voortgang van de uitvoering van de maatregelen, van de uitvoering van de IBM-projecten en van de ontwikkeling van de luchtkwaliteit gevolgd worden. De minister van VROM is formeel eindverantwoordelijk voor de uitvoering van het NSL (waar het RSLU deel van uitmaakt) en dus ook van de monitoring. De minister zal daarom de monitoring vormgeven als een gezamenlijke activiteit van rijk, provincies en gemeenten. De provincie Utrecht zal de aanlevering van de voor de monitoring benodigde gegevens coördineren.

Conclusie

De komende jaren zullen er veel maatregelen getroffen worden die de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht verbeteren en de bestaande knelpunten aanpakken. Door deze unieke samenwerking tussen de verschillende overheden zal het RSLU tot uitvoering worden gebracht, waardoor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in een gezonde omgeving mogelijk zullen blijken.